

SOTSIAALMINISTEERIUM

RTA 2020-2030 tervist toetava keskkonna programmi mustandi tutvustus

Heli Laarmann

Rahvatervise osakonna juhataja

Sotsiaalministeerium

17.08.2018

Programmi ulatus ja sisu

Tervist toetava keskkonna programm käsitleb:

- riske ja mõjusid inimese tervislikule seisundile, mis tulenevad meid ümbritsevast (looduslikust või tehis-) keskkonnast ja seasetest keemilistest, füüsilistest ja bioloogilistest faktoritest
- psühhosotsiaalseid ning sotsiaal-majanduslikke tegureid, mis mõjutavad või võivad mõjutada inimese tervist

Tervist toetava keskkonna programm ei käsitle:

- Valikuid, mida tehes kujundame oma elustiili ning harjumused
- elukeskkonna neid aspekte, mis otseselt kujundavad ja mõjutavad inimeste riskikäitumist, valikuid ning elustiili (näiteks reklaam, mis mõjutab meid valikuid tegema)
- meditsiinilist abi ega selle korraldust esmatasandil, haiglates ega ka sellele järgneda võivat taastusravi korraldust

Programmi visioon I

EKI Eesti keele seletav sõnaraamat:

Visioon on looval kujutlusel või mõtlemisel põhinev nägemus; kontseptsioon, ettekujutus, käsitus

Wikipedia:

Visioon on soovitud tulevikupilt, mida tahetakse teatavaks ajaks saavutada

..... Visioon keskendub tulevikule, et võimaldada suuremal hulgal inimestel tegevuse lõppeesmärgist ühtemoodi aru saada

....Visiooni olemasolu on eelduseks teadlikele juhtimisotsustele. Visioon võimaldab juhil või juhtidel ja teistel protsessis osalejatel teha valiku, kas mingi tegevus on sihipärane või mitte

Tervist toetava keskkonna programm annab visiooni

- kuidas kaitsta tervist otseste või kaudsete elukeskkondlike tervisemõjurite negatiivse mõju eest
- kuidas hinnata keskkonnategurite mõju tervisele ning kuidas ennetada ja vähendada nende võimalikku negatiivset mõju
- missugune info ja teenused ning mil viisil on vajalikud inimesele, et saaks ennetada või vähendada elukeskkonnast tulenevaid terviseriske ning ära kasutada elukeskkonna positiivseid mõjusid tervisele

Programmi eesmärgid

Tervist toetava keskkonna programm seab eesmärgi ning alameesmärgid, mida peame täitma aastaks 2030, et liiguksime lähemale visioonile

Visioonile lähemale viivate eesmärkide ja alameesmärkide seadmiseks kirjeldame programmis ka hetkeolukorra ning sõnastame põhilised probleemid

Tooted ja teenused

Tooted ja teenused - üldiselt

- Tooted peavad olema ohutud

Toode on ohutu, kui see ettenähtud kasutustingimustes, arvestades kasutamisega ning kasutuselevõtu-, paigaldus- ja hooldusnõuete järgimist, tagab inimese ohutuse ja tervise kaitse ega ohusta ümbritsevat keskkonda

- Teenuseks on mistahes iseseisev majandustegevus, mida tavaliselt osutatakse tasu eest

Teenuse osutaja vastutab oma tegevuse ohutuse ja kvaliteedi eest ning peab täitma nõudeid, mis on esitatud konkreetse teenuse osutajale (haridus, kvalifikatsioon, vajadusel asjakohane litsents jms) ja teenusele (kui on kehtestatud õigusaktiga asjakohased nõuded)

Kosmeetikatooted

- Aine või segu, mis on ette nähtud kokkupuuteks **inimese keha välispinna osadega** (nahk, juuksed, näo- ja ihukarvad, küüned, huuled ja välised suguelundid) või **hammaste ja suuõõne limaskestadega** ainult või peamiselt nende puhastamiseks, lõhnastamiseks, aga ka nende välimuse muutmiseks, nende kaitsmiseks, heas seisundis hoidmiseks või ihulõhnade parandamiseks
- Kosmeetikatoode peab tavalistes või mõistlikult ettenähtavates kasutustingimustes olema inimese tervisele ohutu

2016. aasta järelvalve:

- 542 kosmeetikatoodet, neist 100 ei vastanud nõuetele ehk 18%

Lapsehooldusvahendid

- Tooted, mis on mõeldud imikule või väikelapsele

*imemiseks, suhu panemiseks, toitmiseks, rahustamiseks
või magama jäämise hõlbustamiseks*

Ilu- ning isikuteenused

- Ilu- ja isikuteenused on juuksuri-, manikööri-, pedikööri-, kosmeetika-, solaariumi- ja saunateenus

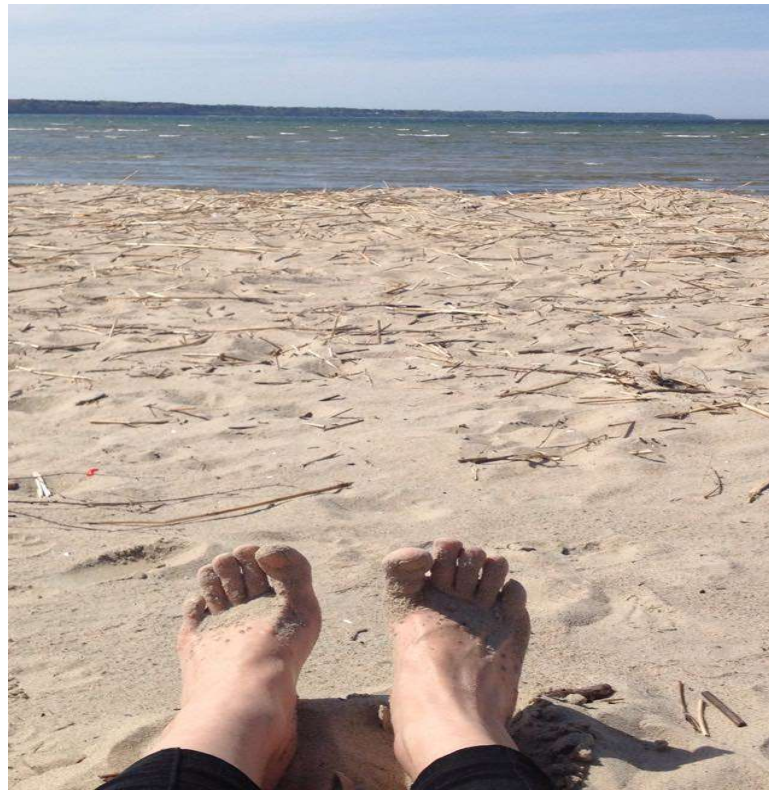
Teenust osutavatele ettevõtetele on kehtestatud nõuded

2016. aastal tegutses Eestis 2429 ilu- ja isikuteenuseid pakkuvat ettevõtet

Kontrollitud ettevõtete peamised puudused:

- teenindajate vähesed teadmised hügieenist, desinfektsioonist, instrumentide sterilisatsioonist, ebapiisav instrumentide töötlemine;
- ruumide nõuetele mittevastav valgustus ja ventilatsioon;
- teenindajate kehtivate tervisetõendite puudumine;
- esmaabiapteekide puudumine;
- solaariumide UV-seadmete tehniliste passide või lampide vahetuse aktide puudumine.

Suplus-, basseini- ja joogivesi

Suplusvesi

- **Suplusveeks** nimetatakse supluskohana tähistatud veekogu vett

Supluskoht on veekogu või selle osa, mida kasutatakse suplemiseks ja sellega piirnevat maismaa osa, mis on tähistatud üldsusele arusaadavalt

- Suplusveele on kehtestatud nõuded ja nende vastavust kontrollitakse terve suplushooaja (maist augusti lõpuni kõigis avalikes kui ka mõnedes mitteametlikes supluskohtades)

2017. aastal klassifitseeriti 37 supluskohta klassi „väga hea”, 6 klassi „hea”, 4 klassi „piisav” ja 4 klassi „halb”

2018. aasta suplushooajal on avatud ametlikult 51 supluskohta- ja randa

Basseinivesi

- **Vesi** peab olema epidemioloogiliselt ohutu ning keemiliselt kahjutu
- Mikroorganismide hävitamiseks, orgaaniliste ainete jääkide kõrvaldamiseks ja vetikate vohamise takistamiseks vajab basseinivesi desinfitseerimist

2016. aastal kontrolliti 190 ujulat 334 korral

Ettekirjutusi tehti ujulate omanikele 2 ning märgukirju 77

Ujulatega seotult laekus Terviseametile 13 kaebust, 7 olid põhjendatud

Joogivesi

- **Joogivesi ehk olmevesi** on vesi, algkujul või pärast töötlemist, mis on mõeldud joomiseks, keetmiseks, toiduvalmistamiseks või muuks olmeotstarbeks, olenemata päritolust ning sellest, kas see toimetatakse kätte jaotusvõrgu kaudu, paagiga, pudelites või mahutites
- **Ohutu joogivesi** on oluline tervise säilimine ning vee kaudu levivate haiguste puhangute ärahoidmiseks
- Eesti elanikkond on joogiveega hästi varustatud
- Joogivee **kvaliteet sõltub** oluliselt veetekkepiirkonna hüdrogeoloogilistest tingimustest, vee koostis on erinevates põhjaveekihtides ja piirkondades erinev
- Vee kvaliteeti võivad halvendada ka amortiseerunud torustikud ja mahutid, vee vähene liikumine torudes, sagedased veekatkestused, avariid, reostused jpm.

2017. aastal oli nõuetele vastava joogiveega varustatud 99% elanikkonnast, joogiveest tingitud haiguspuhanguid ei esinenud

Välis- ja siseõhk (sh sisekliima)

Välisõhk I

kvaliteet on Eestis järk-järgult paranenud, kuid siiski on see suurima mõjuga keskkonna ohutegur tervisele

Eriti aktuaalne on õhusaastega tegeleda Ida-Virumaal - keskkonnaseisund on oluliselt paranenud, aga see on üks potentsiaalne tervist mõjutav ohutegur selles piirkonnas.

Põlevkivisektori tervisemõjude uurimisega tuleb põhjalikumalt edasi minna

Allergiad on sageli põhjustatud just keskkonnaallergeenidest (peenosakesed PM2,5 ja PM10, lämmastikoksiidid, süsinikmonooksiid, õietolm, loomakarvad, hallituseente eosed jt)

Välisõhk II

- Õhu saasteainete tekitatud kahjustused võivad tekkida neid sisse hingates või ainete kokkupuutel nahaga
- Välisõhusaaste on üks olulisemaid keskkonnatervise riske, mille vähendamisega saab kahandada insuldist, südamehaigustest, kopsuvähist ja kroonilistest kui ka akuutsetest hingamisteede haigustest (sh astma) tulenevat haiguskoormust
- Peamine välisõhusaaste koormus tekib transpordi, energia, jäätmekäitluse, hoonete ja põllumajanduse sektoritest
- Välisõhu hea kvaliteedi tagamiseks jätkub õhukvaliteedi juhtimissüsteemi raames saasteainete seire riiklikes seirejaamades, kuid lisanduvad ka suuremat saastust põhjustavate ettevõtete seirejaamade andmed, mis on kõik avalikult jälgitavad

Siseõhk (sh sisekliima)

- Siseõhu kvaliteet sõltub olulisel määral välisõhu kvaliteedist
- Ruumis kasutatud materjalid, ventilatsioon, kasutus on olulised mõjutajad
- Koostamisel on **hoone sisekliimale** esitatavad nõuded
- Sisekliima mõjutab olulisel määral inimese tervist ja mugavustunnet ning hoone energiatõhususe taset. Nõuded kehtestatakse nii hoone projekteerimisele kui ka valminud hoonete sisekliima tagamiseks

Müra

Müra olemus

Müra on heli, mis koosneb suurest hulgast erineva kõrgusega ja tugevusega toonidest ning avaldab häirivat või tervistkahjustavat mõju organismile

Müra tervisemõju:

- võivad ilmnedä kuulmislängus ja tasakaaluhäired
- kaudne toime närvisüsteemile ja selle kaudu kogu organismile
- kurnab närvirakke, mistõttu aeglustuvad inimese psüühilised protsessid (nt. mõtlemine, reageerimisvõime, tähelepanu), suureneb õnnetuse tekkimise tõenäosus

Keskkonnamüra vähendamiseks on koostatud Tallinna ja Tartu ning Maanteeameti strateegilised mürakaardid ning nende alusel koostatud müra vähendamise tegevuskavad

Mürareostust vähendavad ka kohalike omavalitsuste üksuste koostatavad mürakaardid ja tegevuskavad lokaalsel tasandil

Kiirgus

ioniseeriv ja mitteioniseeriv
kiirgus, radoon

Mitteioniseeriv kiirgus ehk elektromagnetkiirgus

Ultraviolettkiirgus, laserkiirgus, infrapunane kiirgus

- puuduvad teaduslikud tõendid elektromagnetväljade tervist kahjustavast mõjust kui nendega kokkupuute tase jääb madalamaks ELi õigusaktides toodud elektromagnetväljade tasemest

Kuigi seniste uuringute põhjal ei saa väita, et kokkupuude madala tasemega elektromagnetväljadega on ohtlik tervisele, vajab valdkond täiendavat uurimist

Ioniseeriv kiirgus

- **Ioniseeriv kiirgus** on meeltele tajumatu
- Inimene on pidevalt ioniseeriva kiirguse fooni mõjusfääris - kiirgus pärineb nii looduslikest kui ka tehislisest allikatest

Põhilise kiiritusdoosi saavad inimesed looduslikest allikatest - gammakiirgus maapinnast, radooni lagunemisproduktid õhus ja erinevad radionukliidid, mis esinevad looduslikult toidus ja joogivees

Radoon

Oluline riskitegur inimesele hoonete ja elamute siseõhus

Radooni on oluline kopsuvähi tekkimise riskitegur - viimastel aastakümnetel elanikkonna hulgas läbi viidud meditsiinilised uuringud Euroopas ja Põhja-Ameerikas tõestavad kopsuvähi ja kõrge radoonikontsentratsiooni vahelist seost

Ruumiõhu radoonisisalduse piirnormi ületamise vältimiseks tuleb hoone projekteerimisel, ehitamisel ja olulisel rekonstrueerimisel arvestada pinnase radoonisisaldusega

Kemikaalid

sh biotsiidid

Valdkond on horisontaalne ja lai

- Nii keemilised elemendid või nende segud

Kemikaalide mõju inimese organismile sõltub nende omadustest, oluline on seejuures aine kogus ja kokkupuute viis

Keemilistest elementidest koosnevad ka ravimid, mille puhul kõik eelnimetatu on eriti oluline

Kemikaaliohutuse valdkond on väga lai – tootmisest jäätmekäitluseni

Biotsiid on mis tahes aine või segu niisuguses vormis nagu see tarnitakse kasutajale ning mis sisaldab või tekitab üht või enamat toimeainet ning mille eesmärk on kahjulike organismide hävitamine, tõrjumine, kahjutuks muutmine, nende toime ärahoidmine või muul viisil nende vastu võitlemine mis tahes muude vahenditega peale füüsikaliste või -mehhaaniliste toimingute.

Haridus- ja hoolekandeesutuste terviseohutus –
kehtestatud on tervisekaitse nõuded

Lisaks....nakkushaigused

Nakkushaiguste ennetamine ja leviku tõkestamine

Nakkushaigus on haigus või haigustunnusteta kandlusseisund, mis on põhjustatud nakkustekitaja sattumisest organismi

Nakkustekitajateks on üldjuhul kas bakterid, viirused, parasiidid või seened

Nakkushaigused levivad inimeselt inimesele või loomalt inimesele otseselt või kaudselt:

- Vee ja toidu kaudu nn. soolenakkused
- Õhu teel nn. piisknakkused
- Putukate ja loomade vahendusel (näiteks puukentsefaliit)
- Seksuaalvahekorra kaudu nn. suguhaigused
- Vere jm kehavedelike kaudu
- Mulla kaudu (näiteks teetanus)

Olulisemad nakkushaigused on kaetud seirevõrgustikuga. Teatud nakkushaiguste leviku ennetamiseks ja tõrjeks on olemas meetmed ja juhendid

SOTSIAALMINISTEERIUM

Aitäh!

heli.laarmann@sm.ee